

Walenty Formanowicz (1715 – 1776)

- kołodziej z Buku

Walenty Formanowicz był synem Antoniego *alias* „PierwszyGrosz” i Ewy z domu Kucharz (-ewicz). Dokładnej daty jego urodzin nie znamy, gdyż nie zachował się do naszych czasów zapis o chrzcie Walentego w księdze ochrzczonych parafii bukowskiej k/Poznań. Prawdopodobnie nastąpiło to w 1715 roku, bądź rok, dwa wcześniej. Świadczą o tym dwa inne zachowane dokumenty, dzięki którym możemy także jednoznacznie potwierdzić rodziców Walentego. Pierwszym z nich jest akt jego ślubu. Walenty, „syn Antoniego i Ewy”, ożenił się z Regina, córką Andrzeja Karczmarza z Wilkowa. Ślub odbył się w Buku 17 stycznia 1736 roku a jednym ze świadków był Jan Będkowski „*consulis Bucoviensis*” (radny miejski)¹. Obecność na ślubie jako świadka tak ważnej postaci w mieście, świadczyć może o pozycji jaką zajmowała rodzina Formanowiczów w Buku. Pozycji tej nie zdobył jednak Walenty, gdyż był jeszcze za młody. Biorąc pod uwagę utytułowanie jego ojca sądzę, że była to zasługa Antoniego. Drugim z zapisów potwierdzających tożsamość Walentego jest protokół z księgi cechu kołodziejów w Buku. W dniu 15 lutego 1733 roku Walenty, syn „Antoniego y rodzicielki Ewy Formnowiczowy, mieszczan bukowskich splotzony” kończy terminowanie (naukę zawodu) u Jana Boińskiego, męża swojej starszej siostry (czyli szwagra)².

Kołodziej przy pracy
(grafika z XVI-wieku)

Stanisława Reszki z Sędzinka³.

Rodzice Walentego pobrali się w Buku w dniu 6 lutego 1703 roku. Mieli czworo znanych obecnie dzieci. Dwie córki: Katarzynę i Ewę, urodzone w 1703 i 1705 roku; oraz dwóch synów: Walentego i Jana. Ewa wyszła za mąż za Jana Boińskiego, przez wiele lat starszego cechu (cechowego) kołodziejów w Buku. Tego samego Boińskiego, który uczył Walentego zawodu. Istnieje prawdopodobieństwo, że to dzięki Janowi Boińskiemu – zięciowi Antoniego „PierwszegoGrosza” – zawód kołodziejów stał się tak popularny w rodzinie Formanowiczów. Antoni bowiem nie parał się tym rzemiosłem. Córka Antoniego i Ewy była być może także Agnieszka, która 17.11.1743 roku była chrzestną

Na pierwszych (zachowanych) stronach wspomnianej wyżej księgi cechu kołodziejów z Buku, opisane jest dokładnie ciekawe zajście z okresu terminowania Walentego u majstra Boińskiego. Oto w dniu 8 lipca 1732 roku zebrali się władze cechu kołodziejów, aby rozstrzygnąć skargę cechu szewców na zachowanie uczniów kołodziejskich. Ci ostatni bowiem, w osobie m.in. Walentego Formanowicza, spotkawszy się w gospodzie u p. Krótkiego w Buku, obrażali szewców a w końcu pobili ich kijami oraz po twarzy, wybijając jednemu z nich ząb. Za ten pożałowania godny incydent p. Jan Boiński „za neutrzymanie ucznia” Walentego Formanowicza został obciążony karą wysokości 9 grzywien⁴. Przypuszczalnie i Walentemu nie uszło to na sucho !

Wiek ucznia Walentego w owym czasie (połowa 1732 roku) oceniam na 16 +/- 2 lata. Tradycyjne bowiem chłopcy w tym wieku terminowali rzemiosło u majstrów. Przyjmując takie założenie Walenty urodził się ok. 1715 roku.

Walenty ukończył naukę rzemiosła i został wyzwolony na czeladnika w dniu 15 lutego 1733 roku⁵:

„W roku 1733 dnia 15(?) lutego

Za instancjum Sławetnego Pana Jana Boińskiego stszetęszy się bratstwo w dom Pana pierwszego starszego który to Pan Boiński widząc usiebie zupełne bratstwo wprzybytku kołodziejskie doniowszy czas zapisu nanauce uczciwego Walętego Formanowicza imieniem Antoniego y rodzicielki Ewy Formnowiczowy mieszczan bukowskich splotzony ktorego po roku y niedziel szesci wyzwolył przy panach Janie Woytkowskim koledze swoim wtorem starszym przy Janie Kucharzewiczu y Stanisławie Kucharzewiczu stołowych y przy wszystkich Panach Braci zupełnie wszytskich wtym brastwie będnących przy towarzyszach Starszych Janie Woytkowskim y Macieiu Łodyckim y Stanisławie Jadamowiczu któryto ucciwy Walęty Formanowicz oddał nadwa funty wosku złotych sztery [...]”

¹ Zapisy metrykalne w parafialnych księgach bukowskich

² APP, Zespół nr 1302, sygn. 2; Protokolarz cechu kołodziejów w Buku – 1729-1766; str. 32

³ Zapisy metrykalne w parafialnych księgach bukowskich

⁴ APP, Zespół nr 1302, sygn. 2; Protokolarz cechu kołodziejów w Buku – 1729-1766; str. 14-16

⁵ APP, Zespół nr 1302, sygn. 2; Protokolarz cechu kołodziejów w Buku – 1729-1766; str. 32

Po dwóch latach pracy, w dniu 31 maja 1735 roku (a więc rok przed ślubem), Walenty zostaje mistrzem kołodziejskim⁶:

Anno Dm 1735 Die 31 Maji

Za znakiem Śławetnego Bractwa Kołodziejskiego zeszli się star. P.P. Bracia na ten czas P. Jan Woytkoski, P. Stanisław Kucharzewicz Starsi P. Jan Kucharzewicz P. Jan Boiński P. Szymon Ludowicz Stołowi P. Woyciech Dwornicz P. Malcher Dybizbański P. Jakub Kosmiderski P. Ludwik Boiński przy ktorey zgromadzeniu P. Walenty Formanowicz [podkreślenie w protokole] na instancją P. Jana Boińskiego przyjęli Sła. P.P. Bracia Śławetnego Bractwa Kołodziejskiego uczciwego P. Walentego Formanowicza wkompot Swoy Bracki któryto wzwyż wspomniony P. Walenty Formanowicz oddał wg zwyczaju wstępne y na piwa beczkę zło. 10,-

Jeszcze w tym samym 1735 roku Walenty przyjmuje na naukę rzemiosła swojego brata Jana⁷:

W roku 1735 r. Wysłany znak bracki zaktorem znakiem zeszło się Śławetne Bractwo Kołodziejskie. Sła Pan Jan Woytkoski y Stanisław Kucharzewicz Starsi Pan Jan Kucharzewicz Pan Jan Boiński Pan Szymon Ludowicz Stołowi oras cały kumpot bractwa zaszła Instancja Pana Walętego Formanowicza ato względem rodzzonego brata Swego na imię Jana tegosz Imienia zalecaiącego na uczynic Sła rzemiosła Kołodziejskiego którego zapisujemy narok y niedziel Szesc u Pana Walętego Formanowicza tenże Pan Jan oddał piwa bakę przy wyzwoleniu będzie powinien oddac funtow wosku dwa bractwu należący.

Interesująca jest sprawa zapisów w księdze kołodziejów w okresie pomiędzy rokiem 1742 a 1757. Otóż wiosną 1742 roku brat Walentego Jan wyprowadza się z Buku do Gostynia i od tego okresu, aż do 1757 roku w księdze pod nazwiskiem Formanowicz zapisywany jest jedynie Walenty. Ten jednak nie płaci regularnie składek na tzw. „suchodziennie”, gdyż kwoty przez niego wpłacane są dokumentowane najwyraźniej później niż pozostałe i innym atramentem. Czy Walenty miał kłopoty finansowe i dlatego nie opłacał składek? To zresztą mogło być przyczyną opuszczenia Buku przez Jana – podupadające miasto nie dawało możliwości utrzymania się dla kolejnego kołodzieja. A może Walenty opuścił Buk wraz z Janem, powrócił do niego po kilku latach i wówczas dopiero opłacił zaległe składki, by nie stracić praw wynikających z przynależności do cechu? Przy obecnym stanie wiedzy nie możemy jednak jednoznacznie stwierdzić, co działo się z Walentym pomiędzy 1742 a 1757 rokiem.

Walenty przez okres swojej przynależności do cechu kołodziejów z Buku, był wielokrotnie wybierany do jego władz jako stołowy (od 1757 – 1759 r. oraz od 1760 do 1766)⁸. Warsztat kołodziejski prowadził w Buku co najmniej do roku 1766, czyli przez ponad 30-lat. Od 1757 roku prawdopodobnie wspólnie z synem Janem, który zapewne przejął go później po ojcu. Ich dalsze losy jako kołodziejów pozostają jednak nieznane, gdyż na 1766 roku kończą się zapisy w księdze cechowej.

Z małżeństwa Walentego i Reginy zrodziło się czworo dzieci: pierworodny Jan urodzony ok. 1737 roku, Michał (ur. 10-05-1741), Agnieszka (ur. 03-01-1743) i Łukasz (ur. 01-10-1745). Z tych czworga jedynie Jan - według znanych obecnie (zachowanych) zapisów metrykalnych - założył w Buku rodzinę i dał początek gałęzi Formanowiczów z Buku. Los pozostałych dzieci jest nieznany. Bądź zmarły (na to także brak potwierdzenia), bądź też założyły rodziny poza Bukiem. Walenty zmarł w Buku 18 lipca 1776, a Regina 12 lat później, 24.07.1788 r., również w Buku. O żonie Walentego wiemy także, że w roku 1751 była chrzestną dziecka urodzonego w Sędzinku⁹.

⁶ APP, Zespół nr 1302, sygn. 2; Protokolarz cechu kołodziejów w Buku – 1729-1766; str. 54

⁷ APP, Zespół nr 1302, sygn. 2; Protokolarz cechu kołodziejów w Buku – 1729-1766; str. 37

⁸ APP, Zespół nr 1302, sygn. 2; Protokolarz cechu kołodziejów w Buku – 1729-1766; str. 173, 177, 178, 180, 183

⁹ Zapisy metrykalne w parafialnych księgach bukowskich